

A nevelés átfogó ügye

The Overall Issue of Education

Kozma Gábor

PPKE BTK VJTK Tanárképző Tanszék

kutatóprofesszor

ORCID: 0009-0005-4988-7954

Absztrakt

Az anómia jegyeivel terhes világban különös társadalmi figyelmet kap a nevelés ügye. A katolikus pedagógia átfogó megközelítései ehhez jól követhető vezérfonalat adnak. Ez fűzi össze Kuminetz Géának a személyiség fejlesztésével, vagyis a nevelés ügyével foglalkozó, sőt más tudományterületeken készült, mégis ezen vezérfonal mentén haladó írásait is, és a továbbiaknak a követésére hív. Mindezt nem történeti vagy teoretikus megközelítésben teszi, hanem elsősorban az egyetemnek mint a hivatásképzések legmagasabb szintű intézményének mai személyiségfejlesztési szerepét, lehetőségeit értelmezi, vagy pedig antropológiai modelleket rendszerez, illetve a keresztény teremtésvédelem nézőpontjából tekint körbe. Kuminetz Géa megállapításai a keresztény nevelés- és más társadalomtudományok körében elsősorban a 20. században készült munkák tárgyalására épülnek. Kuminetz ebben mutatkozó rendszerszemléletének lényege az, hogy a társadalmi rendszert a kultúra, a tudomány, a képzés és a nevelés teendőinek tárgyalásához visszahelyezi a természetbe, vagyis a teremtésbe. Kuminetz Géa pedagógiai munkásságának eredményei sokban és újszerűen járulnak hozzá az oktatási-nevelési rendszer működési nehézségeinek azonosításához, valamint egy átfogó és hasznos pedagógiai rendszerszemlélet felvázolásához. Ezzel a gyakorlatba is átülteti az „ép világnézet alapján” álló rendszerszemléletet, mégpedig a nevelés és a nevelő konkrét feladatainak értelmezésében.

Kulcsszavak: személyiségfejlesztés, rendszerszemlélet, katolikus pedagógia, átfogó nevelés

Abstract

In a world marked by anomie, the issue of education is receiving particular social attention. The comprehensive approaches of Catholic pedagogy provide useful guidelines. This is what links together the writings of Géza Kuminetz on the development of the personality, i.e. the issue of education, and those in other disciplines, which follow the same guiding thread, and invites us to follow them. He does not do this according to a historical or theoretical approach, but primarily interprets the role and possibilities of the university as the highest institution

of vocational training in personality development today, or systematises anthropological models, or looks at it from the perspective of Christian creationism. Géza Kuminetz's findings in the field of Christian education and other social sciences are based primarily on a discussion of works from the 20th century. The essence of Kuminetz's systems approach, which is evident here, is that he relocates the social system back to nature, i.e. to creation, in order to discuss the tasks of culture, science, education and training. The results of Géza Kuminetz's pedagogical work contribute in many often-new ways to the identification of the difficulties of the educational system and to the outline of a comprehensive and useful pedagogical systems theory. In doing so, it puts into practice a systems approach based on a "sound world view", namely in the interpretation of education and the specific tasks of the educator.

Keywords: personal development, systems thinking, Catholic pedagogy, comprehensive education.

1. Bevezetés

Az írás a keresztény nevelés ügyét tárgyalja, de azt nem történeti vagy teoretikus megközelítésben teszi, hanem elsősorban az egyetemnek mint a hivatásképzések legmagasabb szintű intézményének mai személyiségfejlesztési szerepét, lehetőségeit értelmezi, vagy pedig antropológiai modelleket rendszerez, illetve a keresztény teremtvédelem nézőpontjából tekint körbe. Az is sajátos, hogy a jelen írás neveléstudományi hivatkozásainak köre nem terjed visszább a 20. század elejénél, de azokat mégis a nevelés 21. századi gyakorlati hátterén értelmezi. Egy olyan kutatói munkásságot tekint át, amelynek vezérfonala a társadalmi (köz)jó keresztény szolgálatának értelmezéseit, eszközeit tárja fel, foglalja rendszerbe. Az írás a nevelés így értelmezett átfogó szempontjából Kuminetz Géza professzor több tudományterületen is kifejtett munkásságát tekinti át, ezzel is értelmezve a nevelés átfogó jellegét. Az ennek során számba vett megállapítások mindig az emberi személy fejlesztésére, nevelésének lehetőségeire vonatkoznak, amelyek sokfélék a tárgyalt intézményeket, célokat tekintve, mégis tanúsítják azok átfogó hatását – a nevelésnek a társadalmat átfogó ügyét.

Kuminetz Géza munkássága elsődlegesen nem a neveléstudomány, hanem a teológia és a kánonjog területén folyik. Ugyanakkor rendszerbe áll össze a társadalom egyes intézményeinek nevelési feladatairól, eszközeiről szóló számos megállapítása. Ez képes ráirányítani a neveléstudomány és a gyakorlati pedagógia figyelmét annak a szemléletnek a hasznosságára, amely a társadalom különböző funkcióit szolgáló, valamennyi alrendszerét átható fejlesztő hatások mibenlétét ragadja meg. Sajátos, hogy mindez különösen is megnyilvánul a keresztény társadalmi tanításra épülő nevelés ügyében, annak immanens jellegéhez kötődik, és átfogó hatékonyságot is nyújt.

Azért is alkalmas ennek tárgyalására különösen is Kuminetz munkássága, mert annak több tudományterületen letett szegletköveire kikezdzhetetlen pillérekkel épülhet a személyiség fejlesztése, vagyis a nevelés. Ezekre a biztos alapokra épülnek a szeretetkö-

zösségben kiteljesedő cselekvés programjai, amelyek Jézus Krisztusra, a vezetők vezetőjére irányítják a figyelmet, aki egyúttal a nevelők vezetője, a nevelők nevelője is. Ennek a munkásságnak a tárgyalása ad most lehetőséget arra, hogy átfogóan vizsgálhassuk a nevelés helyét a társadalomban, annak célkitűzéseit, eszközeit. Kuminetz Géza is mindig ezt tette, kapcsolódva nagy 20. századi teológus és lelkipásztor elődei munkásságához. Tehát nem a neveléstudomány bizonyos területével való foglalkozásról, nem is a gyakorlati pedagógia műveléséről van szó, hanem a nevelés említett nagy feladatáról, minden ember javára, amire egy teológus és lelkipásztor szolgálata mindig is irányul. Tehát ezért a nevelésnek az ügye a mostani írás témája, mégpedig a legátfogóbb megközelítéssel és szolgálattal, ami a keresztény pedagógia említett missziójának felel meg.

A jelen tanulmány épít Kuminetz nevelési gondolatairól korábban megjelent írásokra. Ezek sorában elsőként 2023-ban sor került a fénybe állított pedagógia Kuminetz által megszólaltatott üzeneteinek tárgyalására (Kozma, 2023), de annak bővebb kereteibe sem fért bele az addigi munkásságának olyan szempontú elemzése, mint a 2024-es összefoglalásban, amely a Kuminetz születésnapját köszöntő kötetben jelent meg (Kozma, 2024). Abban értelmeztük az összhangot Kuminetz vezetéstudományi, teológiai munkái, másrészt elsődlegesen pedagógiai írásai között. Ezt az összhangot a személyiségfejlesztés társadalmi feladatainak holisztikus értelmezése teremti meg, belefoglalva a nevelés egyetemi és más hivatásgyakorlóinak számára adódó kötelezettségek tárgyalását. A nevelés ügye Kuminetz által képviselt holisztikus megközelítésének értelmezési körét tágítja Kuminetz 2025-ben megjelent két kötete, amelyekben antropológiai modelleket rendszerez (Kuminetz, 2025a), illetve a keresztény teremtésvédelem nézőpontjából tekint körbe (Kuminetz, 2025b).

Kuminetz Géza professzor egyes munkáiban, összességében pedig a nevelés ügyére irányuló holisztikus helyzetelemzéseiben neveléstudósként is megnyilatkozik, noha kánonjogból szerzett licenciát, teológiából doktorált és habilitált, mégis avatott látatója és értelmezője a nevelés mai kérdéseinek, továbbá a társadalom jövőjét szolgáló személyiségfejlesztő eszközök azonosításának. Ezekben épít a neveléstudománnyal érintkező 20. és 21. századi keresztény filozófiai, etikai, pszichológiai, antropológiai, szociológiai elemzésekre.

Kuminetz nem közíró, nem közvetlen a magyar társadalom sorsdöntő kérdéseiről értekezik, hanem az egyetemi katedráról és a szószékről, konferenciák és ünnepek pulpitusairól szólal meg és rögzíti számos publikációban megállapításait, amelyekben – sőt még verseiben is – nevel. Munkásságára jellemző holisztikus megközelítésével mutat rá a személyiség fejlesztésének szükségességére és sokféle irányból adódó lehetőségére, akár családi, iskolai, egyetemi, tudományos, művészeti, kulturális, közösségi keretekről is van szó, illetve az egyetem, különösen is egy katolikus egyetem feladatairól a mindezekre való felkészítésben. Kuminetz szemlélete tükrözi Noszlopi Lászlónak a szeretetfelfogásról alkotott, egyedülállóan átfogó, holisztikus modelljét, amit Kuminetz Géza 2024-es Noszlopi-tanulmányában be is mutatott (Kuminetz, 2024a, 42.).

2. A nevelés átfogó programja: a rendszerben látás

A társadalmi gondok legátfogóbban az oktatás-nevelés rendszerében kitűzött célok szerint kaphatnak ellátást. Sosem nyilvánult meg ennyire döntően a nevelés szerepe, mint a mai anómiás világban. Kuminetz 2023-as tanulmányában fogalmazza meg a Schütz Antal előadásával 2023-ban kiadott gyűjteményes kötetét bevezető tanulmányában, Schütz nyomán adva meg a globális (posztmodern) válság lényegét:

„Épp ezért van a történelmi mának, a haladás és fejlődés korának tragikus vagy permanens válság jellege, aminek kétirányú kimenete lehetséges: az emberi élet medre vagy visszazökken a rendes kerékvágásba, vagy a civilizáció pusztulását, halálát okozza. Komplex válságról beszélünk, ám e válságok fő előidézője a pénz önkényuralma, a mohó profitéhség, s nyilván a kapzsiság. Már-már azt is mondhatnánk, hogy büntetés-jellegű (az ember önmagát bünteti!) az aktuális emberi történelem, hiszen a fejlődés álcája mögött egy alacsonyabb szereveződési szintre való visszatérésről, vagy épp katasztrofális bomlás reális lehetőségéről van szó.” (Kuminetz, 2023c, 13–14.)

Kuminetz kifejti Brandenstein Béla etikakönyvének 2024-es kiadáshoz írt tanulmányában, hogy a hatalom a mai technika alkalmazásával új rabszolgaságban tartja az egyént és a társadalmat. XVI. Benedek pápa etikai vakságnak nevezte ezt a jelenséget, amely a teremtés elleni támadásnak, halálos bűnnek is minősül (Kuminetz, 2024b, 191.).

A globálisan fellépő gondokra az egyes társadalmi alrendszerek mai gazdái mind újabb, rendszerszintű válaszokra törekednek. Ezek vezérfonalát akkor is a személyiség fejlesztése, a nevelést a közösségben megvalósító célok képezik, ha nem is ez volt az elsődleges szándék. Az egymást követő rendszerszintű programok ugyan újraértelmezhetik a nevelési célokat, feladatokat, eszközöket, azonban ezek legjobbika sem jelenti a teljességet, amíg nem kívánja visszavezetni az embert a Teremtőjével való rendezett kapcsolatba. Ezt érdemes összevetni Kuminetz megállapításával, amit a 2023-as Schütz-kötet bevezető tanulmányában írt:

„Végeredményben azért látjuk tehát eltérően az emberi történelem értelmét, mert más messiási eszme hatja át gondolkodásmódunkat, mert más messiási személyiség magyarázza számunkra hitelt érdemlően azt. Hogy rendet teremtsünk az értelmezés zűrzavarában, meg kell találnunk az igazi, egyedül teljes értékű Messiást, mert [...] ez a kulcsa nemcsak az egyén, személyiség, de az emberiség nagy családja kiteljesedésének is.” (Kuminetz, 2023c, 13.)

Bolygónkat és az önmagát veszélyeztető emberiséget csak az ennek érdekében megtett globális összefogás mentheti meg, amit a Szentszék által közzétett *Globális Nevelési Paktum* és a *Globális Családpaktum* is kijelöl. Egyébként pedig maradnak a szakmai döntéshozók igényei szerinti projektek, és az a tapasztalat, hogy a legkorszerűbb tudományos apparátussal alátámasztott programok sem nyújthatnak átfogó választ, hosszan járható utat és hatékony eszközöket az oktatás és a nevelés gyakorlatának. Ez rendre be-

bizonyosodik a napi feladataiban ismételten magára maradó pedagógia számára, amely ezért az egyre újabb rendszermodellekben keres támaszt (Kozma, 2023, 22.).

Kuminetz komplex rendszerszemléletének mindezek fölé emelkedő lényege az, hogy a társadalmi rendszert a kultúra, a tudomány, a képzés és a nevelés teendőinek tárgyalásához visszahelyezi a természetbe, vagyis a teremtésbe. A *Szent István Társulat Pázmány Könyvek Sorozatában* Kuminetz négy kötetben foglalta össze az universitas-ra, jelen helyzetben a katolikus egyetemre vonatkoztatva azokat a személyiség- és közösségfejlesztést, vezetést érintő témaköröket, amiket korábban más tudományterületi megközelítésekben is tárgyalt. Metaforája szerint az igazság hétfokú piramisát egy életen át lehet, kell ostromolni, amihez éppen a képzés és nevelés, és annak önmagunkon végzett gyakorlatának vállalása szükséges. Az említett négy kötet az igazság sokat ostromolt piramisának csúcsát közelíti, Kuminetz korábbi munkái ezek alapját képezik. A négy kötet a fejlesztés, nevelés, az arra irányuló vezetői kötelezettségek támogatásának négy biztonságos köve, amikre erőteljesen lehet fellépni a piramis csúcsához közelítésben. Ehhez a célhoz témájában kötődnek, vagyis ötödik pillérként kapcsolódik Kuminetznek a vezetéseleméletekről megjelent kötetei.¹

Kuminetz Géza pedagógiai munkásságának eredményei sokban és újszerűen járulnak hozzá az oktatási-nevelési rendszer működési nehézségeinek azonosításához, valamint egy átfogó és hasznos pedagógiai rendszerszemlélet felvázolásához. Ezzel a gyakorlatba is átülteti az „ép világnézet alapján” álló rendszerszemléletet, mégpedig a nevelés és a nevelő konkrét feladatainak értelmezésében. „Az utilitarista racionalizmus rövidlátása miatti természet- és társadalomrombolást csakis az ép világnézet (látás) alapján tudjuk egyrészt felmérni, másrészt a helyreállítás elveit és módjait megállapítani” – állapítja meg Kuminetz a rendszerszemléletnek a katolikus felsőoktatásban szükséges szerepét a már említett kötetében (Kuminetz, 2023a, 9.).

3. A pedagógia fénybe állítása

Kuminetz Gézának a 21. századra vonatkozó pedagógiai megállapításai értelmezési kereteit leginkább Marczell Mihály, Schütz Antal, Tóth Tihamér, Noszlopi László, Horváth Sándor, Halasy-Nagy József, Kornis Gyula, Weszely Ödön, Fináczy Ernő, Brandenstein Béla és kortársaik, valamint a munkásságuk mai folytatóinak a műveiből alkotja meg.

Miért kell a mai állapotainkból visszatekinteni, miért kell a jelenre, jövőre szóló hipotézisekbe a tudásban, technikában, sőt, általánosságban szólva: a „fejlettségben” meghaladott múltat belekeverni? Nem idejétmúlt-e a nagyrészt a 20. század első évtizedeiben alkotott teológusok, filozófusok, világi társadalomkutatók, neveléstudósok munkáira alapozni a 21. századi nevelés dolgaiban? Ugyanis – ha nem is lehet a jövőbe látni, de

¹ 2020-ban: *A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetemen* [PK 10];

2021-ben: *A képzés és önképzés, a nevelés és önnevelés feladatai a katolikus egyetemen* [PK 11];

2023-ban: *A vezetés művészete Krisztus iskolájában* [PK 12], majd szintén

2023-ban: *Rendszerszemlélet, stratégiai tervezés és vezetés a katolikus felsőoktatásban* [PK 13];

2023-ban a Jel Kiadónál: *Világi és vallási vezetéseleméletek*

– megvannak az óriási kapacitású adatgyűjtési és elemzési lehetőségek, sőt, akár a mesterséges intelligencia is kérdezhető, ha az internetre feltöltött ismeretanyagokból nagy valószínűséggel leszűrhető következtetéseket várunk. Hiszen annyi „mai” válasz fogalmazódik meg, a felmerülő kérdések sem azok, mint csaknem egy évszázada voltak.

Kuminetz Géza nevelésügyi rendszertanának középpontjában nem a neveléstörténet egyébként nélkülözhetetlen deskriptív szerepe áll, hanem a teremtet világ valóságával ellentmondó történelemértelmezések vizsgálata kap fényt, hiszen ezen vélekedések szerint mindaz, ami a történelem részévé vált, vagyis régi, az már *ab ovo* „lekörözött” dolog. Ezekben a vélekedésekben a legszomorúbb annak elfeledése, hogy az általuk mímelte fénygyújtás valójában már a humanizmus és a reneszánsz kora óta igyekszik sötét árnyékot vetíteni az istenéhez igyekvő ember által létrehozott kultúrára. Ehhez lásd Schütz Antal,² majd Molnár Tamás filozófus és Jáki Szaniszló Templeton-díjas bencés kozmológus tisztázó kifejtéseit a témáról, mely hivatkozásokat Kuminetz Géza is megteszi.

Kuminetz részéről tehát következetesen megvalósított vállalás volt a források körének kiválasztása, amit így foglal össze:

„Ami pedig a forrásokat illeti, régi és új szerzőkre és forrásokra egyaránt utalunk, sőt, mintha szándékosan gazdagabban igyekeztünk volna dokumentálni a múlt század első fele szerzőinek munkáit, mutatva azt, hogy milyen szerves látás jellemezte őket. Nagy előítélet jele, ha valaki csak azért nem olvas el egy munkát, mert sok benne a régi szerzőre való utalás. Próbáltam e régi gondolatokat úgy bemutatni, hogy megállapításaik szinte megelőzték a ma sokat, hogy ne mondjuk, kizárólagosan emlegetett II. Vatikáni Zsinatot. Régiéktől és újaktól is csak az igazat kell felkutatnunk és magunkévá tennünk, de ehhez minden forrást, régit és újat egyaránt, alaposan át kell tanulmányoznunk; ezzel mindenképp adósai vagyunk a tudománynak, közelebből a tárgyilagosságra törekvés posztulátumának.” (Kuminetz, 2018, 22.)

A Kuminetz valamennyi munkájában érvényesített szisztematikus, integratív rendszemlélet hasznosságának köszönhetően a tanulmánykötetekbe szerkesztett eredmények sem kaleidoszkópképet adnak (ami önmagában is lehet hasznos a minden kézbevétnél másként mutakozó összhanggal, és megszokott az életműkötetekben), hanem teljes mátrixot képeznek. Kuminetz kutatómódszertanának fő kohéziós eleme a (társadalmi) nevelés mindenhol érvényesülő szemlélete, annak láthatóvá is tett vezérfonala. Kuminetz erre a biztonságos, a hit fényével megvilágított alapra helyezte a pedagógiát is, mint az állambölcseleti munkájában elemzett hivatásrangsor 2. helyezettjét, az átfogó, mindenkire irányuló nevelési feladatával, aminek pozíciója fölé kizárólag a pap lett rendelve (Kuminetz, 2013, 367.).

A személyiségfejlesztési, nevelési vonatkozásoknak rendszerben történő tárgyalása hatékony eszközök sokaságával látja el a nevelőt, nemcsak a papot, hanem a peda-

² „De bármint van, a reneszánszsal új történelemszemlélet született meg. Ismeretese az elemei: A reneszánsz-ember a természetfölötti világtól a természet felé fordult és minden jelenségnek közvetlen, a természeti adottságban föllelhető okát fürkészte. A történelemszemléletbe is belevitte a zárt természeti oksorok szempontját.” (Schütz 2023, 59.)

gógust is. Korszerű ez, mert nem légvár, hanem fellegvár (Kuminetz, 2020), az universitas tudományos-nevelési szerepére építve. Ezek a felkínált eszközök lehetőséget adnak a pedagógiának ahhoz, hogy a Kuminetz műveiben a 21. századi szerepébe visszaállított hit fényében megújítsa, korszerű válaszokhoz formálja a tananyagot, a módszertant, a pedagógusok valós életcélokhoz igazítsák a nevelési gyakorlatot.

Tapasztalhatjuk, hogy Kuminetz legújabb, 2023-as és 2024-es írásaiban (Kuminetz, 2023a, b, c, d, e; 2024a, b) továbbhalad a nevelés (személyiségfejlesztés) vezérfonalá, aminek követésére a jövőben is készülhetünk. Legújabb köteteiben antropológiai modelleket rendszerez (Kuminetz, 2025a), illetve a keresztény teremtésvédelem nézőpontjából tekint körbe (Kuminetz, 2025b). Az utóbbiban az oktatás és a hozzá való jog mint elnevezés kapcsán rögzíti, hogy:

„A pusztá oktatásból tehát még teszünk szert a fentebb említett értékítéletre, a személyiségünket védeni, kibontakoztatni hivatott tűzfalra. Tehát nem elég az embert csak oktatni, előbb nevelni is kell. Vagy talán helyesebb így fogalmazni: előbb nevelve kell oktatnunk, majd oktatva nevelnünk.” (Kuminetz, 2025b, 317.).

4. Tudomány és nevelés: a jó vezetés feladata

Kuminetz már idézett kötetének címe hipotézisként is helytáll: *A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetem.* A kötetben tárgyalt kifejezések igazolják a hipotézist: a katolikus egyetem messzire látszó fellegvár (Kuminetz, 2020, 35.),³ amelyben zajló élet két pólusa nem taszítja, hanem vonzza egymást, nem szétfeszíti, hanem összetartja a katolikus egyetemet, mert abban összeforr a tudomány és a tudomány művelőinek és elsajátítóinak a nevelése. A „személyiségfejlesztés” szó a címben a „nevelés” helyén szerepel, talán azért, hogy a laikusok által már elcsépelet és eredménytelensége miatt lejáratott „nevelés” helyett annak tudományos tartalmát, professzionális igényét emelje ki, ami pedig a személyiségfejlesztés. Kuminetz ezt a katolikus egyetem számára programként jelöli meg:

„Halasy-Nagy József épp arra a végzetes hiányra mutat rá ma is, hogy ha nem osztjuk ama integrális (holisztikus) vallási-világnézeti látásmódot, melyet a kereszténység hozott az emberiség számára, akkor összességében mégis súlyos visszafejlődés következik be az emberiség életében. Nevezhetjük a pillanatnyi látványos tudományos eredményeket, illetve a társadalmi haladást az evolúcióbíológusok szóhasználatával megszaladási jelenségnek, vagyis olyan egyeduralkodó viselkedésmintának, társadalmi vívmányoknak, melyek ma szinte ellenállhatatlan módon meghatározzák mind az egyéni, mind a társadalmi tudatot, ám holnap civilizációk és kultúrák pillanatszerű sírásójává lesznek.” (Kuminetz, 2020, 35.)

³ Vö.: Mt 5,14.

Az egyetem helyes eszményét a nemzettel és a politikával összefüggésében értelmezi Kuminetz a képzésről és a nevelésről szóló 2021-es kötetében, megállapítva, hogy „...a katolikus tudományoszmény és az azt érvényesítő katolikus egyetem fogalma elvileg nagyszerű szintézise mindannak, amit egy egyetem egyáltalán adhat polgárainak, a nemzetnek, a társadalomnak, az államnak és az emberiségnek”. Ezt szisztematikus, integratív modellnek nevezi, amely szerint „[a] keresztény tudományoszmény ugyanis az emberi tudás minden szegmensének megadja a jussát”. Vagyis egyik területet sem abszolutizálja, bár hierarchiát állapít meg köztük, amiben a teológia nem despotaként, hanem alkotmányos módon uralkodik, mindegyiknek önállóságot, szabadságot adva. A katolikus egyetem eszménye szerint a tudományok nem válnak sem a gazdasági, sem más hatalom rabszolgáivá, a katolikus egyetem nem törekszik tömegképzésre, csak az igazság szolgálatában szeretne maradni. Ehhez nincs szükség nagy bürokráciára, sem törvények garmadájára, csakis olyan emberekre, akik mindegyiknek feleltet igazságra vágnak, s ismerik az odajutás küzdelmeit és örömeit (Kuminetz, 2021, 96–99.).

5. Problématörténeti rátekintés

Kuminetz Géának a nevelés ügyét előmozdító munkásságában nélkülözhetetlen és hasznos Schütz Antal eddig ismeretlen *Pedagógia* című könyvének 2010-es kiadása. Ez nemcsak a jubileumi évnek szólt, hanem annak is, hogy újra bekerüljenek a mai pedagógiai kutatások problématudatába a múlt század első felében alkotott katolikus pedagógusok eredményei (Kuminetz, 2010, 75–98.).

„Konkrétan hazai pedagógiatörténészeink egy kis csoportja elkezdte e feltáró munkát, gondolok itt Mészáros Istvánra, Németh Andrásra és Pukánszky Bélára. Németh András említést tesz arról, hogy abban a korban az egyetem bölcsészkarán a húszas években még szerzetes papok tanították a pedagógiát (Bognár Cecil, Kornis Gyula, Balassa Brúnó), ám ezt az egyetem vezetése nem nézte jó szemmel. Később a hittudományi karon is be kellett vezetni a pedagógia oktatását, mivel az egyetem már nem garantálta annak katolikus jellegét. Neves pedagógusaink voltak Tóth Tihamér és Marczell Mihály a hittudományi karon, s Németh András szerint Marczell Bontakozó élet című nyolckötetes munkája »a hazai neveléstudomány máig maradandó értékű, méltatlanul elfelejtett alkotása«. Schütz Antal neve nem szerepel e nagyok között, minden valószínűség szerint nem az elhallgatás szándéka miatt, hanem azért, mert életének utolsó és tudományos tevékenységét lezáró, és kijelenthetjük, megkoronázó munkája sohasem jelent meg, porosodva a piarista rend archívumában. De nemcsak a tudománytörténetnek vagyunk adósai e munka kiadásával, [...] hanem adósai vagyunk a mai magyar pedagógustársadalomnak is, főleg a katolikus pedagógusokénak, egy olyan pedagógiai kézikönyv rendelkezésre bocsátásával, amely egyszerre felel meg a tudományos tárgyilagosság és szakmaiság, valamint a katolicitás követelményeinek. Katolikus iskoláink pedagógusa-

inak erősödniük kell katolikus identitástudatukban. Abban a reményben adjuk közre pedagógiai alapvetését, hogy általa tanítóink és nevelőink a szakmai ismeretekkel való gazdagodással együtt mélyebb és igazabb hitre is jutnak, illetve hitük fénye termékenyebbé teszi szakmai tudásukat, növeli nevelői személyiségük sugalmazó varázsát.” (Kuminetz 2010, 76.)

A nevelésügy kérdéseinek szisztematikus, integratív modell szerinti tárgyalásmódja azok körébe is helyezi Kuminetz Géza munkásságát, akik hozzájárulnak a pedagógia problémátörténeti megközelítéseinek napjainkig tartó kiterjesztéséhez. Kuminetz nem véletlenül emeli ki az előzőekben említettek szerint Németh Andrásnak és Pukánszky Bélának a 20. századi magyar pedagógiai megújulására vonatkozó megállapításait, amiknek látásmódja a szerzők pedagógiai problémátörténeti megállapításaiban is megnyilvánul, azonban történetileg több témakörében sem jut el napjainkig. Németh és Pukánszky a Mészáros Istvánnal közösen, a megújuló magyar nevelésügy számára 1999-ben összeállított pedagógia- és iskoláztatástörténeti kötettel (Mészáros et al., 1999) és más munkáik sorával a nemzeti pedagógusképzést újra alapozzák és szolgálják. Ebben újabb mérföldkő Németh és Pukánszky 2005-ben megjelent problémátörténeti kötete (Németh & Pukánszky, 2004), amiben egyes témákat a 20. század végéig tartóan elemeznek, mint az ember és „világainak” áttekintése a posztmodern korig, a család- és gyermekkortörténet. Más történeti témák korábban zárulnak: a pedagógiai esztétörténet kiemelkedő alakjait Pestalozziig, a neveléstudomány főbb irányzatait Weszely Ödön munkásságáig, a nőnevelést a 20. század közepéig, a pedagógusszerepet a reformpedagógiák kibontakozásáig, az osztályterem változásait a reform- és alternatív pedagógiákig, az oktatás módszertanát a 17. századig tárgyalják.

A pedagógia problémátörténeti megközelítésének fontossága napjainkban mutatkozik meg igazán, amikor a sokféleség zavarosságában felszívódnak a vezérfonalak, ezért nagy szerepe van a tisztázó rendszerezésnek. Fontos tehát Németh és Pukánszky húsz éve kiadott problémátörténeti munkájának továbbvitele a 21. század minden eddiginél összetettebb pedagógiai kihívásaira való megfeleléshez. Ennek folytatását egyébként már 2005-ben ki is jelölte Németh András a pedagógiai tudománytörténeti (Németh, 2005) kötetével, amiben a nagydoktori munkájához tartozóan elmélyítette a korábbi problémátörténet több témáját, a neveléstudomány egyetemi intézményesülésének 20. századi kérdéseit pedig részleteiben is elemezte ott is, ahol korábban csak a keretek kijelölése volt a cél.

Ebben a problémátörténeti kontextusban is lényeges értelmezni Kuminetz Géza nevelésügyi kérdéseket tárgyaló munkáinak hatását. Azok nemcsak a napjainkig való történeti tárgyaláshoz járulnak hozzá, hanem a problémátörténetben a keresztfonál kibontását is nyújtják. A most tárgyaltak is alátámasztják, hogy a Kuminetz által érintett problémátörténetnek ez a vezérfonala a bölcs életvezetés elnyeréséhez irányít (Kuminetz, 2023b, 13.).

6. Figyelemmel és szeretettel

Kuminetz nevelői ars poétikája is lehet a figyelem és a szeretet kiemelése, amit 2023-as kötetének címében is sűrít: *Éber figyelemmel – igaz szeretettel* (Kuminetz, 2023b, 12.). A kötet Kuminetz utóbbi tíz évben mondott alkalmi beszédeinek gyűjteménye, mégis pedagógia, mivel nevelői megnyilatkozások, tanúságtételek sokaságának tárháza. Pedagógia az, amiben Kuminetz saját személyiségét is hagyja megnyilatkozni, ami a jó pedagógusnak Marczell Mihály által kifejtett sajátja: „...a fennkölt egyéniség sugárzó életenergiája és elméleti tájékozottsága együtt az igazi nevelői egyéniség meghatározói” (Marczell, 1938, 5.). Kuminetz 2023-as kötetének beszédeiben sugárzik a vállalt és teljesített nevelői hatás: a jóra éberséggel és igaz szeretettel irányít, szüntelenül teszi azt, minden papi, tudósi, emberi megnyilatkozásában. Kuminetz rendszere tehát a pedagógiában leginkább a problémátörténeti tárgyalással hozható összefüggésbe, aminek vezérfonalaként is azonosítható a katolikus egyetem elé állított azon cél, hogy az egyetemi polgárok szívét is áthassa a krisztusi lelkület, ami – a keresztény nevelés családi és iskolai, intézményi gyakorlóinak számára is – hitvalló feladat: személyiségükben legyenek keresztények (Kuminetz, 2023b, 13.). E nélkül is lehetünk sikeresek, de a munka akkor „...nem azt a gyümölcsöt termi, amit Krisztus Urunk maradandónak, vagyis előtte érdemszerzőnek tekint” (Kuminetz, 2023b, 12.). A problémátörténeti kérdés ebben ez: „De hogyan is válik személyiségünk Krisztusivá? [...] A vezérfonál tehát a bölcs életvezetés elnyeréséhez vezet,” amihez „...legalább annyit kell foglalkoznunk önmagunkkal, személyiségünk ápolásával, mint a tanulással, a munkánkkal, a szakmai előmenetelünkkel” (Kuminetz, 2023b, 12.).

Kuminetz meghatározásában a katolikus egyetemnek erős közösségként kell működnie, ami kohéziójával már a család funkcióival azonosan nyilvánul meg: „... az egyetem ad nekünk munkát, küldetést, adja hallgatóinknak a felkészülés lehetőségeit az életre, s kínál oktatóinknak szakmai, emberi kiteljesedést” (Kuminetz, 2023b, 17.), amiben a legnagyobb és legnehezebb feladat egyesíteni erőinket, érzelmeinket. A családra és minden hivatásfeladatra általánosításnak az alapja az, hogy az egyetem készít fel a pedagógiában és minden más szakmában is a hivatásgyakorlásra, foglalkozik az ahhoz szükséges személyiségfejlesztéssel. Az egyetemi életből kiinduló, de a nevelés minden színterére kiterjeszthető nézőpont – Kuminetz által a pedagógiai problémátörténet megközelítésében – az apostolkodó (vagyis missziós, közösségvezető, akár családfői) munka egyszerre szakmai és személyiségfejlesztő célú, aminek hatékonysága abban áll, ha megmaradunk embernek, vagyis testvérnek (Kuminetz, 2023b, 18.).

„Krisztus legyen a mi belső várkastélyunk ura!” – hív fel minket Kuminetz Géza, nevelői és atyai szeretettel, a gyermeki lelkületre biztatás hangján (Kuminetz, 2023b, 30.), hogy „énünk-lényünk egyszerű legyen és maradjon”. Kuminetz tökéletes nevelépszichológiai áttekintésben szembesít minket azzal, hogy ennek hiányában énünk hányféle torzulásával kell megküzdenünk ahhoz, hogy a valódi úrra, Krisztusra szert tegyünk, aki egységet, rendet teremthet bennünk, körülöttünk (Marczell, 1938, 31.). Ennek érdekében, mint a hétfejú sárkányt kell legyőznünk a nemtörődömség-ent,

a kíméletlenül parancsoló freudi felettes-ént, a társadalmi maszkként hordott szerep-énünket mint én-előtti énünket, aztán az én mögötti, vagyis az árnyék-énünket, továbbá a megszokásból, felelősség nélkül cselekvő automata-énünket, aztán az önmegvalósító eszmény-énünket, és végül a fogyasztói-énünket.

A metaforákon áthatóan is, Kuminetz Gézáéhoz hasonlóan komplex, gazdag és érzékletes neveléslélektani megközelítéssel Marczell Mihálynak *A bontakozó élet* sorozatában találkozhatunk, vagy pedig Tóth Tihamér püspök, pedagógiaprofesszornak a *Jellemes ifjú* című (Tóth, 1925) és más műveiben, valamint a piarista Schütz Antal főként posztumusz megjelent – Kuminetz Géza értékelő munkájának köszönhetően – a nevelési és teológusként is társadalomlélektani irányt adó munkáiban (Schütz, 2014). Továbbá folytatható ez a sor a filozófus-neveléstudós-pszichológus Kornis Gyula (Kornis, 1927) rendszerbe foglalt munkáinak említésével, valamint illet mintáz Sík Sándornak, a szeretet pedagógiája mesterének életműve (Sík, 1996) és Noszlopi László munkássága is (Noszlopi, 2024). A felsoroltak szisztematikus neveléstant és lélektant alkottak, amiket Kuminetz a pedagógiai problémátörténetre jellemző megközelítéssel foglal rendszerbe, napjaink pedagógusa számára közvetítve azokat, továbbhaladva a Molnár Tamás és Jáki Szaniszló által különösen is járt szellemi utakon.

Kuminetz a magyar pedagógia fent említett és más nagyjai munkájának ápolásával a nevelés keresztény ügyének folytatója. Az időben közelebbiek közül, szerteágazó és gazdag életművére tekintettel emelem ki az 1963-ban elhunyt Sík Sándort, aki „a század egyik legnagyobb hatású nevelője volt: a tanár, a cserkészmozgalom lelke és formálója, az irodalomtudós, a költő, a konferenciabeszédeket mondó pap minden helyzetben pedagógus volt: sokak „lelkének atyja”, „egyéniségének formálója” – amint azt Rónay László ajánlja figyelmünkbe a Sík Sándor általa válogatott írásait közreadó kötet fülszövegében.

Kuminetz Géza lelkeszi-tudósi-nevelői üzenetei az ép erkölcsi tudatért vívott harcra hívnak, amit minden embernek, nemzedéknek és az emberiségnek újra kell kezdenie és küzdenie érte: „A pedagógusoknak, a tudósoknak, a vállalati, a politikai és vallási vezetőknek egyaránt egyik fő feladatuk a spirituális harc szükségességének állítása, és a sikeres megvívásához szükséges eszközök, utak, módok, vállalkozások, tér és idő biztosítása” (Kuminetz, 2023b, 41–42.). Kuminetz kétségtelenül nevelői látásmódja és mindent magába foglaló küldetése fejeződik ki akkor is, amikor az általa mintegy piramisként épülő életmű csúcsához közeli építőkövekként adja közre legújabb tanulmányait a keresztény spiritualitás témaköréből, így a misztika kezdetéről: a világ, az én és az Isten felfedezéséről:

„Az ember számára a lét nemcsak adottság, de életre szóló feladat is, küzdelem is, azért, hogy lásson (értsen) Isten szemével, hogy aztán cselekedhessen Isten kezével, hogy érezhessen Isten szívével (szerethessen). Ahogy Thomas Merton nevezi, az emberi lélekben e készségek kivívásáért háború dúl.” (Kuminetz, 2025b, 56.)

Irodalomjegyzék

- Kornis Gy. (1927). *A lélek világa*. Franklin Társulat.
- Kozma G. (2023). Fénybe állított pedagógia. Kuminetz Géza nevelési gondolatai. *Mester és Tanítvány, Új folyam*, 1(1), 21–51. <https://doi.org/10.61178/MT.2023.I.1.2>
- Kozma G. (2024). A nevelés ügye Kuminetz Géza munkáiban. In Komáromi L. et al. (szerk.), *Munus et Dilectio* (pp. 231–242). Pázmány Press.
- Kuminetz G. (2010). Schütz Antal, a pedagógiatudós. *Katolikus Pedagógia*, 1., 75–98.
- Kuminetz G. (2013). Egy tomista jog- és állambölcselet vázlata I. (*Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici I. Manualia 7/1*). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2018). Egy tomista jog- és állambölcselet vázlata II. (*Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici II. Manualia 7/2*). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2020). A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetemen. (Pázmány Könyvek 10). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2021). A képzés és önképzés, a nevelés és önnevelés feladatai a katolikus egyetemen. (Pázmány Könyvek 11). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2023a). Rendszerszemlélet, stratégiai tervezés és vezetés a katolikus felsőoktatásban. (Pázmány Könyvek 13). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2023b). Éber figyelemmel – igaz szeretettel. *Alkalmi beszédek. Ős-Kép Kiadó*.
- Kuminetz G. (2023c). Az Igaz Isten nemcsak a teremtésnek, hanem a történelemnek is valódi Ura: Avagy a történelem katolikus szemlélete. In Schütz A., *Isten a történelemben* (pp. 9–48). Jel Kiadó.
- Kuminetz G. (2023d). A vezetés művészete Krisztus iskolájában. (Pázmány Könyvek 12). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2023e). Világi és vallási vezetéselméletek. Jel Kiadó.
- Kuminetz G. (2024a). A szeretet etikája és /vagy az etika szeretete: Noszlopi László (1901–1990) szeretetbölcselete és pszichológiája. In Noszlopi L., *A szeretet lélektana és bölcselete* (pp. 7–44). Ős-Kép Kiadó.
- Kuminetz G. (2024b). A teremtés rendjének fenntartója és valódi kibontakoztatója a jó, vagyis az igaz ember: Brandenstein Béla etikája. In Brandenstein B., *Etika* (pp. 190–231.). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2025a). Az igaz ember képe és torzulatai – a keresztény antropológia és jogbölcselet tükrében. (Pázmány Könyvek 14.). Szent István Társulat.
- Kuminetz G. (2025b). Tanulmányok a keresztény spiritualitás és teremtésvédelem köréből. JEL Könyvkiadó.
- Marczell M. (1938). *Neveléstan. (A bontakozó élet 8.)*. Élet Kiadó.
- Mészáros I., Németh A. & Pukánszky B. (1999). *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris Kiadó.
- Németh A. (2005). *A magyar pedagógia tudománytörténete*. Gondolat Kiadó.
- Németh A. & Pukánszky B. (2004). *A pedagógia problémátörténete*. Gondolat Kiadó.
- Noszlopi L. (2024). *A szeretet lélektana és bölcselete*. Ős-Kép Kiadó.
- Schütz A. (2014). *Pedagógia*. Szent István Társulat.
- Schütz A. (2023). *Isten a történelemben*. Jel Kiadó.
- Sík S. (1996). *A szeretet pedagógiája. Válogatott írások*. Vigília Kiadó.
- Tóth T. (1925). *A jellemes ifjú. (Levelek diákjaimhoz 5)*. [k. n.].